

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN [2663-0265](#) (print) ISSN [2663-0273](#) (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Ігор Ігорович Юхименко

Аспірант кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49010, Україна
E-mail: Ingwar.a.f@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4237-4997>

Ihor Ihorovych Yukhymenko

Ph.D. student of the International Relations
Department,
Oles Honchar Dnipro National University,
Gagarin Ave., 72, Dnipro, 49010, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4237-4997>

УДК 327.56

**ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЯ ЯДЕРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПІВНІЧНОЇ КОРЕЇ**

Received 26 April 2022; revised 30 May 2022; accepted 20 June 2022

DOI: [10.15421/352214](https://doi.org/10.15421/352214)

Анотація

Дослідження присвячено розгляду інструменталізації ядерного потенціалу як засобу зовнішньої політики Північної Кореї. Методологічною призмою дослідження є технологічний підхід. Автор доводить, що інструменталізація ядерного потенціалу є однією із провідних технологій зовнішньої політики Північної Кореї, яка є ефективним багатовимірним засобом використання наявності ядерної зброї для реалізації національних інтересів цієї країни на міжнародній арені. Технологія інструменталізації ядерного потенціалу Північної Кореї має декілька цілей. У цілому, можна виділити три основні цілі технології інструменталізації ядерного потенціалу. Це безпека, дипломатія та політика. Північнокорейські лідери розглядають технологію інструменталізації ядерного потенціалу як центральний засіб досягнення безпекових завдань щодо Південної Кореї. Ядерна зброя розглядається як інструмент для примусу супротивників, а не лише для їх стримування. І навіть вона здатна допомогти об'єднати півострів силою, якщо це необхідно. Завдяки використанню технології інструменталізації ядерного потенціалу Північна Корея здійснює реалізацію своїх дипломатичних завдань, домагається прямих та гучних переговорів з великими державами. КНДР вже давно використовує ядерну дипломатію в своїх економічних інтересах. Північна Корея має глибоко вкорінену «дипломатію отримання данини», в якій вона використовує стратегію ядерного вимагання та загрози для отримання грошових, енергетичних та продовольчих трансфертів від інших країн. Здійснення технології інструменталізації ядерного потенціалу пов'язане з реалізацією національних цілей. Розгортання цієї технології включає три компоненти: 1) доктрина, 2) командування та контроль, 3) можливості. Можна виділити чотири альтернативні стратегії розгортання технології інструменталізації ядерного потенціалу, які реалізує Північна Корея. Перша – демонстративна стратегія. Вона спрямована насамперед на досягнення політичних, дипломатичних або економічних національних цілей. Друга стратегія – провокуюча. Вона призначена для використання примари ядерної війни для інтернаціоналізації локальної кризи або істотного підвищення глобальних ставок потенційного конфлікту, щоб «провокувати» дії третіх сторін. Третя стратегія – це стратегія гарантованої відплати. Вона спрямована на стримування висококласних, загрозованих режиму нападів та примусу. Четверта стратегія – стратегія ведення війни. Вона призначена для стримування загрозованих режиму нападів, а також для примусу та навіть поразки збройних сил противника шляхом загрози застосування ядерної зброї першими.

Ключові слова: *технології, інструменталізація, ядерний потенціал, Північна Корея, міжнародні відносини.*

Instrumentalization of nuclear potential as a technology of North Korea's foreign policy

Abstract

The study is devoted to the instrumentalization of nuclear potential as a means of North Korea's foreign policy. The methodological prism of research is the technological approach. The author proves that instrumentalization of nuclear potential is one of the leading technologies of North Korea's foreign policy, which is an effective multidimensional means of using the presence of nuclear weapons to realize the national

interests of this country in the international arena. North Korean technology of instrumentalization of nuclear potential has several goals. In general, there are three main goals of the technology of instrumentalization of nuclear potential. These are security, diplomacy and politics. North Korean leaders see technology of instrumentalization of nuclear potential as a central tool for achieving South Korea's security goals. Nuclear weapons are seen as a tool for coercing opponents, not just deterring them. And even it can help unite the peninsula by force, if necessary. North Korea implements its diplomatic tasks, achieves direct and high-profile negotiations with major powers through the use of technology of instrumentalization of nuclear potential. North Korea has long used nuclear diplomacy to its economic advantage. North Korea has a deep-rooted "tribute diplomacy" in which it uses a strategy of nuclear extortion and threats to obtain money, energy and food transfers from other countries. The deployment of technology of instrumentalization of nuclear potential is linked to the implementation of national goals. The deployment of this technology includes three components: 1) doctrine, 2) command and control, and 3) capabilities. There are four alternative strategies for deploying technology of instrumentalization of nuclear potential that North Korea is implementing. The first is a demonstrative strategy. It is primarily aimed at achieving political, diplomatic or economic national goals. The second strategy is provocative. It is designed to use the specter of nuclear war to internationalize a local crisis or significantly increase the global stakes of a potential conflict in order to "provoke" the actions of third parties. The third strategy is the strategy of guaranteed retribution. It aims to deter high-profile, regime-threatening attacks and coercion. The fourth strategy is the strategy of waging war. It is designed to deter attacks that threaten the regime, as well as to force and even defeat the enemy's armed forces by threatening to use nuclear weapons first.

Keywords: *technologies, instrumentalization, nuclear potential, North Korea, international relations.*

Постановка проблеми.

Здійснення зовнішньої політики Північної Кореї може розглядатися як використання потужних технологій для реалізації її національних інтересів на міжнародній арені. Однією із потужних зовнішньополітичних технологій Корейської Народно-Демократичної Республіки (далі – КНДР) є інструменталізація ядерного потенціалу. Багато в чому саме ядерна зброя визначає зовнішню політику Північної Кореї. Її атомні амбіції, що сягають корінням 1950-х років, десятиліттями формували її відносини як з великими державами, так і з сусідами [Pollack 2011]. З початку 1990-х років КНДР поперемінно використовувала ядерні загрози та обіцянки щодо ядерного роззброєння як основний технологічний інструментарій для досягнення як безпекових, так і дипломатичних цілей. При Кім Чен Ін Північна Корея прискорила розробку ядерної зброї, стала висувати дедалі більш сміливі і навіть попереджувальні ядерні загрози та одночасно пропонувала перспективу власного ядерного роззброєння, щоб забезпечити проведення перших в історії самітів між північнокорейським лідером і президентом Сполучених Штатів. Виходячи з цього, актуальність осмислення технології інструменталізації ядерного потенціалу є досить знач-

ною, особливо в контексті сучасних викликів зростання напруженості в світі та збільшенням кількості, різноманітності та складності зброї в арсеналі Північної Кореї, що, зокрема, підтверджується нещодавніми (квітень 2022р.) випробуваннями нового типу керованої ракети, здатної збільшити ефективність застосування тактичної ядерної зброї [Fukuda 2022]. Північна Корея технологічно використовує у своїй зовнішній політиці потужність як потенційної, так і реальної ядерної зброї, щоб вплинути на стратегічні результати. Тому те, як Північна Корея перетворювала як ядерні загрози, так і обіцянки ядерного роззброєння на технологію отримання потрібних політичних, дипломатичних та економічних вигід, і як за останні два десятиліття вона проводила політику та нарощувала потенціал в першу чергу для стримування та примусу супротивників, складає важливу наукову проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

До останніх публікацій, присвячених з'ясуванню інструменталізації ядерного потенціалу Північної Кореї, належать роботи Дж.Парка [Park 2013], Дж.Фукуди [Fukuda 2022], А.Мансурова [Mansourov 2014], Дж.Поллака [Pollack 2011], Дж.Шілінга, Х.Кана [Schilling and Kan 2015] та В.Наранга

[Narang 2014].

Треба також згадати праці, що розкривають особливості зовнішньої політики Північної Кореї. До них належать роботи У.Чжана [Zhang 2018] та Л.Кайсової [Caisova 2019]. Вказані роботи не висвітлюють окремо інструменталізації ядерного потенціалу як технології зовнішньої політики, але дають змогу дослідити її значення та специфіку.

Мета роботи – визначити особливості інструменталізації ядерного потенціалу як основоположної зовнішньополітичної технології Північної Кореї.

Методологія дослідження.

Фундаментальною основою методологічного інструментарію осмислення зовнішньої політики Північної Кореї виступає технологічний підхід. Цей підхід дозволяє аналізувати політику держави на міжнародній арені в практично-прикладному аспекті та, разом з тим, уможлиблює оцінку ефективності її зовнішньополітичного інструментарію. Обґрунтування доцільності та релевантності використання технологічного підходу як методологічного засобу в політологічних та міжнародних дослідженнях знаходимо у низці публікацій О.Ю.Висоцького [Висоцький 2012; 2016; 2017; 2018]. Саме на ці публікації в методологічному плані ми і спираємось.

Виклад основного матеріалу.

Північна Корея в даний час проводить більш цілеспрямовану та потенційно небезпечну діяльність щодо інтенсифікації технології інструменталізації ядерного потенціалу, яка відкриває можливість КНДР наносити перші удари по своїх сусідах, одночасно стримуючи втручання США за допомогою відповідних загроз щодо міст США. Мета, як неодноразово недвозначно заявляла Північна Корея, полягає в тому, щоб використовувати ядерну зброю попереджувачим чином, щоб детермінувати міжнародні тенденції на Корейському півострові та в Північно-Східній Азії [Mansourgov 2014].

Дев'ять років тому Верховний лідер Північної Кореї Кім Чен Ин пообіцяв збільшити виробництво високоточної ядерної зброї, засобів її доставки та безперервно розвивати технології ядерної зброї для активного

розвитку більш потужних і передових можливостей. Сьогодні Північна Корея виконує цю обіцянку. За оцінками, у неї достатньо матеріалу для створення від 15 до 60 одиниць зброї, а протягом декількох років вона може досягнути 100 одиниць [Gentile et al. 2019]. КНДР провела шість ядерних випробувань, в тому числі останнє в 2017 році, потужність якого склала понад 100 кілотонн в тротиловому еквіваленті [Pabian, Bermudez and Liu 2017]. Крім того, Північна Корея провела низку ракетних випробувань, припускаючи, що незабаром зможе завдати удару цією зброєю по цілях, розташованих в будь-якій точці земної кулі [Missile Defense Project 2018]. Північна Корея тепер готова до подальшого розширення і навіть розгортання цих можливостей, незважаючи на переговори про ядерне роззброєння.

Технологія інструменталізації ядерного потенціалу Північної Кореї має декілька цілей. Про це, зокрема, свідчить заява представника Міністерства закордонних справ Північної Кореї у 2014 р., у якій стверджувалось, що ядерні сили країни служать в якості потужного дорогоцінного меча для захисту суверенітету країни і гідності нації та забезпечують надійну гарантію зосередження зусиль на збереженні миру і безпеки, будівництві економіки і підвищенні рівня життя людей [KCNA 2014]. У цілому, можна виділити три основні цілі технології інструменталізації ядерного потенціалу. Це безпека, дипломатія та політика.

Північнокорейські лідери стверджують, що ядерна зброя необхідна в цілях безпеки, перш за все в якості стримуючого фактора проти агресії США. Міністерство закордонних справ Північної Кореї в 2005 році проголосило про наявність ядерної зброї, пославшись на те, що США розкрили свою спробу повалити політичну систему в КНДР за всяку ціну, погрожуючи їй ядерною палицею. І саме це, за твердженням північнокорейського зовнішньополітичного відомства, змусило вжити заходів щодо зміцнення арсеналу ядерної зброї для захисту ідеології, політичної системи, свободи і демократії, для протистояння неприкритій політиці американської адміні-

страції щодо ізоляції та придушення КНДР [KCNA 2005].

Аналогічним чином, напередодні свого першого ядерного випробування в 2006 році Міністерство закордонних справ КНДР пояснило, що ядерна зброя послужить надійним засобом військового стримування для захисту вищих інтересів держави та безпеки корейської нації від загрози агресії США [KCNA 2006]. Кім Чен Ін також ясно дав зрозуміти в своєму новорічному зверненні 2018 року, що стримування Сполучених Штатів є основною рушійною силою технології інструменталізації ядерного потенціалу. За його словами, ядерні сили країни здатні відбити та протистояти будь-яким ядерним загрозам з боку Сполучених Штатів, і вони являють собою потужний стримуючий фактор, який не дозволяє розв'язати авантюрну війну [Rodong Sinmun 2018].

Є також свідчення того, що північнокорейські лідери розглядають технологію інструменталізації ядерного потенціалу як центральний засіб досягнення безпекових завдань щодо Південної Кореї. Наприклад, Джон Парк стверджує, що Північна Корея розглядає ядерну зброю як спосіб відновити подобу рівноваги на півострові [Park 2013: 169].

Багато північнокорейських заяв свідчать про те, що ядерна зброя також може бути використана для примусу супротивників, а не тільки для їх стримування, і навіть здатна допомогти об'єднати півострів силою, якщо це необхідно. Кім Чен Ін натякнув на більш наступальний настрій, коли заявив, що «ядерна зброя – це меч, який просуває справу возз'єднання Кореї» [Mansourov 2014]. Більш драматичним було висловлювання представника корейського Азіатсько-Тихоокеанського Комітету Миру, що оприлюднив погано завуальовану ядерну загрозу в 2017 році, зазначивши, що «південнокорейські маріонеткові сили є зрадниками і собаками США» та «повинні бути суворо покарані та знищені вогневим ударом, щоб вони більше не могли вижити». «Тільки тоді вся корейська нація зможе процвітати на об'єднаній території, якою буде пишатися весь світ» [KCNA Watch 2017].

Північна Корея часто використовує ядер-

ні загрози в поєднанні як з дипломатичними, так і з звичайними військовими провокаціями, щоб кинути виклик тому, що вона вважає неприйнятними політичними та територіальними угодами на півострові. Можна припустити, що КНДР буде використовувати технологію інструменталізації ядерного потенціалу для досягнення наступальних цілей для диктату, а не просто захисту від міжнародних загроз на Корейському півострові та в Північно-Східній Азії [Mansourov 2014].

Технологія інструменталізації ядерного потенціалу також використовується Північною Кореєю для реалізації власних дипломатичних інтересів. Керівництво КНДР прекрасно усвідомлює, що ядерна зброя відкриває шлях до підвищення міжнародного статусу та престижу держави. Воно вже давно стверджує, що ядерний потенціал країни забезпечує їй «рівні умови» з іншими ядерними державами. У 2016 році північнокорейське урядове телебачення оголосило про своє четверте ядерне випробування таким чином: «Успішно провівши випробування водневої бомби у найдосконаліший спосіб, який буде спеціально занесений в історію, КНДР з гордістю увійшла до передових рядів держав, що володіють ядерною зброєю та навіть водневою бомбою, і корейський народ прийшов, щоб продемонструвати дух гідної нації [Fisher 2016].

Фактично, завдяки використанню технології інструменталізації ядерного потенціалу Північна Корея домоглася прямих та гучних переговорів з великими державами, включаючи саміти Кім Чен Ина з президентами Д.Трампом, В.Путіним та Сі Цзіньпіном у 2018 та 2019 роках.

Є свідчення того, що Північна Корея вже давно використовує ядерну дипломатію в своїх економічних інтересах. Деякі експерти, такі як Хейзел Сміт [Smith 2015: 294-311], переконливо стверджують, що північнокорейські лідери завжди підпорядковували економічні міркування імперативам безпеки, але дані свідчать про те, що вони частково розглядали ядерні загрози як технологію з виманування економічної допомоги у міжнародного співтовариства. Це узгоджується з думкою

Ніколаса Еберштадта [Eberstadt 1999: 51-52], який характеризує Північну Корею як таку, що має глибоко вкорінену «дипломатію отримання данини», в якій вона використовує стратегію ядерного вимагання та загроз для отримання грошових, енергетичних та продовольчих трансфертів від інших. За його оцінкою, підтримка реальної військової загрози «зараз лежить в основі економічної стратегії Північної Кореї – та самої її стратегії виживання» [Eberstadt 1999: 51-52]. Отже, технологія інструменталізації ядерного потенціалу в її загрозовому модусі – це своєрідний дипломатичний інструмент для обміну та шантажу з метою отримання економічної та фінансової вигоди.

Лідери Північної Кореї використовують технологію інструменталізації ядерного потенціалу, щоб представити себе справжніми захисниками незалежного корейського народу, одночасно зображуючи Південну Корею як таку, що знаходиться під ярмом Сполучених Штатів. На тлі інших поганих економічних, технологічних і військових показників досягнення у зміцненні ядерної могутності є, мабуть, єдиним видимим доказом домагань режиму на велич і перевагу над Південною Кореєю. Для військових вони є джерелом сили, що відкриває потенційний шлях до об'єднання, зміцнення морального духу і, таким чином, підтримки збройними силами режиму Кіма. Є також свідчення того, що кризи, викликані його ядерною програмою, можуть спровокувати внутрішню підтримку режиму, підживлюючи внутрішній нарратив про те, що він є єдиним захисником від імперіалізму США [Byman and Lind 2010].

Здійснення технології інструменталізації ядерного потенціалу пов'язане з реалізацією національних цілей. Розгортання цієї технології можна розбити на три компоненти: 1) доктрина, 2) командування та контроль, 3) можливості [Sagan 2000].

1. Перший компонент. Ядерна доктрина відображає цілі, яким служить ядерна зброя, і складається з планів щодо того, коли і як вона може бути використана. Зазвичай це проявляється в декларативній політиці або публічних заявах про ядерну зброю і стратегії, докумен-

тах про планування та військових навчаннях, які зовні сигналізують про наміри.

2. Другий компонент. Командування та контроль відноситься до того, як ядерна зброя включається в більш широку військову структуру держави, щоб гарантувати, що ядерна зброя використовується тільки тоді, коли і як урядові лідери вирішать, що вона повинно бути використана. Докази домовленостей щодо другого компоненту можна знайти в публічних заявах, а також в організаційних структурах, органах влади та навчальних вправах.

3. Третій компонент. Можливості залежать від розміру, форми і характеру арсеналу. Оцінки, як правило, базуються на поєднанні аналізу тестів спостереження, виробничих потужностей, публічних заяв, вірогідних накладних витрат та національних оцінок.

Є чотири альтернативні стратегії розгортання технології інструменталізації ядерного потенціалу, якими може керуватися Північна Корея [Narang 2014]. Вони обумовлені, перш за все, первинною стратегічною мотивацією, яка визначає доктринальні, оперативні та потенціальні рішення.

Перша стратегія – демонстративна. Вона спрямована в першу чергу на досягнення політичних, дипломатичних або економічних національних цілей. Ця стратегія має найнижчий бар'єр для реалізації, оскільки для цього не потрібно реальної можливості створення ядерної зброї. Потрібні лише технічні елементи програми, які демонструють здатність створювати ядерну зброю. Наявність засобів для розробки ядерної зброї в майбутньому забезпечує важелі тиску і престиж для лідерів, які домагаються поступок від тих, хто зацікавлений в запобіганні реалізації цих можливостей або, для внутрішнього споживання, в просуванні цих можливостей. Окремі технології або елементи програми можуть бути продемонстровані для переговорів або політичних цілей в різний час, але немає попередніх вимог до фактичних можливостей, доктрини, планів або угод.

Друга стратегія – провокуюча. Ця стратегія зосереджена на більш традиційних цілях безпеки, але вона переважно відображає об-

межені ядерні можливості. Вона призначена для використання примари ядерної війни для інтернаціоналізації локальної кризи або істотного підвищення глобальних ставок потенційного конфлікту, щоб «провокувати» дії третіх сторін. Провокуюча стратегія ґрунтується на страху принаймні однієї великої держави, що ядерний конфлікт серйозно вплине на її інтереси, прямо або побічно, та на її готовності втрутитися для захисту цих інтересів шляхом стримування супротивників та відновлення стабільності. Для надійного примусу до зовнішнього втручання ця стратегія вимагає переконати інших в тому, що ядерна війна, принаймні, технічно можлива; тобто продемонструвати реальний потенціал ядерної зброї, а не просто здатність створити його в майбутньому. Для цього не потрібно великого або складного арсеналу. Декількох одиниць примітивної зброї наготові з простою структурою планування та управління для потенційного нанесення удару по цілі було б достатньо, щоб створити враження, що війна може перерости в ядерну.

Третя стратегія - стратегія гарантованої відплати або «мінімального стримування». Вона насамперед спрямована на стримування висококласних, загрозливих режиму нападів та примусу. Стратегія гарантованої стратегічної відплати залежить насамперед від потенціалу другого удару, який може надійно протистояти первісній атаці та відповісти атаками на стратегічні цілі противника. Вважається, що потрібен більший арсенал, ніж мінімально необхідний в перших двох стратегіях, оскільки надмірність є ключем до забезпечення збереження достатньої кількості зброї після першого удару, щоб нанести противнику неприйнятні втрати, будь то знищення однієї, двох або десятків цілей. Оскільки мета полягає в тому, щоб завдати неприйняттого удару у відповідь, а не завдати поразки збройним силам противника, ця стратегія може передбачати використання виключно зброї невеликої вартості або такої, яка націлена на слабкі та часто дуже великі населені пункти або інфраструктуру. У випадку стратегії гарантованої відплати не потрібно піддавати ризику військові цілі, які можуть бути невеликими, захищени-

ми або мобільними та для знищення яких потрібна зброя більшої точності та потужності. Оскільки ця стратегія носить каральний характер, боєголовки та системи доставки не обов'язково повинні бути зібрані та готові до оперативного застосування, але домовленості щодо ядерної зброї повинні зробити удар у відповідь правдоподібним.

Четверта стратегія – стратегія ведення війни. Вона призначена для стримування загрозливих режиму нападів, а також для примусу та навіть поразки збройних сил противника шляхом загрози застосування ядерної зброї першими. Можливо, для цього потрібен більш надійний та стійкий потенціал другого удару, ніж гарантований удар у відповідь, оскільки він повинен стримувати загрозливий режим напади навіть після того, як ядерна зброя була застосована першими. Але відмінною рисою є додавання так званої тактичної зброї для обмежених нападів на протиборчі збройні сили і бази, а не тільки для використання прямих контрпродуктивних загроз. Це передбачає наявність не тільки більш широкого спектру можливостей – життєздатних стратегічних сил і можливостей обмеженого застосування, – але і оперативного потенціалу для їх використання в першу чергу в різних сценаріях конфліктів. Країни, які прийняли цю стратегію в минулому, як правило, розосередили або передали ядерну зброю оперативним командуванням та делегували повноваження на запуск нижчим ешелонам політичного і військового керівництва, щоб максимізувати живучість, оперативність реагування та оперативну гнучкість. За таких обставин ядерна зброя, як правило, значною мірою інтегрується в більш широку військову доктрину та плани.

Північна Корея за останні десятиліття передбачила в особливостях застосування технології інструменталізації ядерного потенціалу всі чотири стратегії. Проте проблемою стало те, що керівництво Північної Кореї чітко не визначилось з пріоритетністю та умовами вибору цих стратегій у ході здійснення технології інструменталізації ядерного потенціалу. Те, що говорить режим, і те, що він робить, не завжди чітко узгоджується з єдиними стратегічними рамками. Наприклад, КНДР в мину-

лому вдавалась до надмірних ядерних загроз, які не вважалися достовірними, оскільки, за всіма розумними оцінками, у неї не було необхідного потенціалу для здійснення своїх загроз. Північнокорейське керівництво також давало обіцянки щодо ядерного роззброєння, мабуть, для досягнення політичних або дипломатичних цілей. Проте незабаром такі обіцянки були знецінені випробуваннями та військовими навчаннями, які передбачають наявність іншої стратегії, спрямованої в іншому напрямку, що ставить відповідно під сумнів достовірність певних висловлювань північнокорейського керівництва.

Ці невідповідності можуть привести до думки, що Північній Кореї не вистачає послідовності у здійсненні технології інструменталізації ядерного потенціалу, яке залежить від нестійких особистих примх режиму Кіма. Однак було б помилкою припускати, що технологія інструменталізації ядерного потенціалу Північної Кореї не підпорядковується стратегічній логіці. КНДР здійснювала технологію інструменталізації ядерного потенціалу протягом десятиліть та при трьох керівниках держави, незважаючи на значні витрати, пов'язані з економічними санкціями, дипломатичною ізоляцією та посиленням військової напруженості у відносинах з сусідами та Сполученими Штатами. Її керівники, безумовно, ретельно зважували витрати та вигоди від здійснення технології інструменталізації ядерного потенціалу, враховуючи обмежені ресурси країни та ризики збройних конфліктів. Дійсно, докази свідчать про те, що Північна Корея давно прийняла стратегічне рішення про розгортання технології інструменталізації ядерного потенціалу. КНДР неухильно нарощувала потенціал, проводила відповідну політику і створювала оперативну інфраструктуру, які вимагають довгострокових інвестицій і припускають, що країна знаходиться на рішучому шляху від найменш амбітної ядерної стратегії до найбільш амбітної – від стратегії, яка в першу чергу спрямована на політичні, дипломатичні або економічні інтереси, до наступальної стратегії ведення бойових дій.

У минулому Північна Корея, можливо,

ставила на чільне місце політичні, дипломатичні та економічні цілі. У період з 1994 по 2007 рік вона заморозила або виключила елементи своєї ядерної програми в обмін на енергетичну та продовольчу допомогу, дипломатичні переговори, гарантії безпеки, пом'якшення санкцій та економічні вигоди. Деякі з цих угод, такі як рамкова угода між США і Північною Кореєю 1994 року, значно, хоча і тимчасово, обмежили здатність Північної Кореї розширювати свій ядерний потенціал. У той час Північна Корея, можливо, відчувала, що у неї немає іншого вибору, окрім як використати технологію інструменталізації ядерного потенціалу на задоволення політичних, дипломатичних і економічних потреб. Північнокорейська держава одночасно справлялася з крахом як свого історичного покровителя – Радянського Союзу, так і своєї власної внутрішньої економіки. У період з 1994 по 1998 рік КНДР пережила один з найстрашніших масових голодоморів в сучасній історії, в значній мірі через збій державної системи розподілу. Можна стверджувати, що ядерні кризи та переговори в Північній Кореї в той період були спробою позбутися внутрішніх розбіжностей та заручитися міжнародною підтримкою. Одночасно, переговори щодо ядерної програми були влаштовані для отримання надзвичайно необхідної валюти та допомоги від світового співтовариства [Eberstadt 1999]. У будь-якому разі все це може розглядатися як здійснення технології зміцнення ядерного потенціалу.

Північна Корея, ймовірно, не мала необхідних технічних або оперативних засобів для впевненого прийняття більш амбітної ядерної стратегії в 1990-х та на початку 2000-х років. Розвідувальні служби США підраховали, що на початку 1990-х років у КНДР, можливо, був один або два види зброї, що використовують плутоній, який вона виробила до 1992 року [CIA 2002]. Однак якими б можливостями північнокорейська держава не володіла, вони не були реалізовані. Своє перше ядерне випробування вона провела тільки в 2006 році.

При Кім Чен Інї Північна Корея категорично відкинула будь-які припущення про те, що її ядерна програма може бути обмі-

няна, оскільки її можливості істотно зросли. Наприклад, в березні 2013 року в прес-релізі пленарного засідання Центрального комітету Трудової партії Кореї (ТПК) говорилося, що ядерна зброя Північної Кореї «не є товаром для отримання доларів США, і вона не є ні політичною розмінною монетою, ні предметом економічних угод, але є життям нації і скарбом, від якого ніколи не можна відмовитися» [КСНА 2013]. Тут треба зайвий раз наголосити, що технологія інструменталізації ядерного потенціалу має також для КНДР велике символічне значення, оскільки прирівнює її в силу лише наявності ядерної зброї до потужних країн світу в північнокорейській свідомості.

З деяких публічних заяв та дипломатичних зобов'язань, особливо в 2018 та 2019 роках, може здатися, що Північна Корея може як і раніше була готова прийняти обмеження щодо власної програми створення ядерної зброї в обмін на певні поступки з боку Сполучених Штатів. Наприклад, репортер запитав Кім Чен Ина перед Ханойським самітом 2019 року з президентом Д.Трампом: «Чи готові ви до ядерного роззброєння? Чи готові ви відмовитися від своєї ядерної зброї?». Його відповідь була такою: «Якщо я не хотів би цього робити, мене тут зараз би не було» [The White House 2019]. Після саміту, який завершився без угоди, міністр закордонних справ Північної Кореї Рі Йонг Хо заявив, що в ході переговорів КНДР запропонувала демонтувати об'єкти з виробництва високозбагаченого урану на ядерному комплексі в Йонбьоні та назавжди припинити випробування ядерних і міжконтинентальних балістичних ракет (МБР) в обмін на часткове скасування санкцій [Rieschmann, Kim and Lusey 2019].

З одного боку, пропозиція, яку, за словами Рі Йонг Хо, Північна Корея запропонувала в Ханой, натякає на потенційну готовність відмовитися від майбутніх можливостей в обмін на економічні поступки. Згідно з повідомленнями, демонтаж об'єктів в Йонбьоні фактично призвів би до закриття єдиного відомого джерела плутонію в КНДР; потенційно уповільнив би темпи виробництва високозбагаченого урану; і закрити одне з небагатьох джерел

тритію, який використовується для створення термоядерної зброї високої потужності [Panda and Narang 2019]. Мораторій на ядерні випробування та випробування МБР також обмежив би прогрес північнокорейської держави у розробці більш досконалих можливостей. З іншого боку, КНДР залишила би на місці свій існуючий потенціал, а також будь-які об'єкти з виробництва ракет та радіоактивних матеріалів, розташовані за межами комплексу в Йонбьоні. Іншими словами, ця пропозиція не зробила б істотного впливу на те, чого північнокорейська держава вже досягла, як стверджував Кім Чен Ин у своєму новорічному зверненні 2018 року. За його словами, це різні засоби доставки ядерної зброї та сверхінтенсивна термоядерна зброя, що успішно досягають стратегічної мети КНДР. І ніяка сила та ніщо не може повернути це назад [Kim Jong Un's 2018]. Його заява 2018 року та небажання вести переговори про існуючі можливості в ході подальших переговорів припускають, що його головна стратегічна мета більше не носить політичного, дипломатичного або економічного характеру.

Насправді технологія інструменталізації ядерного потенціалу Північної Кореї дедалі більше тяжіє до провокуючої стратегії, яка більш оптимальна у задоволення прямих інтересів безпеки. Технологія інструменталізації ядерного потенціалу почала тяжити до провокуючої моделі незабаром після першого північнокорейського ядерного випробування в 2006 році. КНДР почала висувати надмірні ядерні загрози, які відображали зацікавленість у залученні уваги світових ЗМІ, а не в передачі військових попереджень, що заслуговують на довіру. Один з примітних прикладів стався під час кризи в 2013 році, коли північнокорейське телебачення показало фотографію Кім Чен Ина в оточенні високопоставлених військових офіцерів з планом удару по материковій частині США. План удару зображував змодельовані траєкторії ракет з Північної Кореї по цілях в Каліфорнії, Техасі і Вашингтоні. Ця картина була висміяна багатьма експертами, які глибоко скептично ставилися до того, що Північна Корея може здійснити таку атаку [Hudson 2013]. Якщо тільки

Кім Чен Ина не вводили в оману щодо наявних в його розпорядженні можливостей або він не вірив, що іноземні лідери можуть бути обмануті фотографією, можливо, мета була більш непрямом: нагадати світу, що конфлікт може перерости в ядерну війну і що наслідки не обмежаться півостровом. Така мета відповідала б провокуючій стратегії використання примари ядерної війни з метою примусу, але із застосуванням лише обмежених військових засобів для здійснення загрози.

Великі держави, особливо Сполучені Штати і Китай, багато поставили на карту в плані стабільності на Корейському півострові. Погрожуючи ядерною ескалацією, Північна Корея, можливо, зрозуміла, що вона може стимулювати дії Китаю або США щодо відновлення стабільності в значній мірі тому, що війна може їх розтягнути на протилежні сторони. У результаті втрати для обох будуть надзвичайно високі, в той час як жодна з них не зіткнеться з особливо високими втратами при поверненні до колишнього статус-кво та стабільності. Привид ядерної ескалації на півострові, можливо, надав «провокуючий» ефект після нахабних нападів КНДР на Південну Корею в 2010 році – потоплення корвета ВМС Республіки Корея «Чхонан» (РСС-772) біля острова Пеннендо. За словами колишнього міністра оборони США Роберта Гейтса, були докази того, що китайці намагалися домовитися з лідерами двох Корей, щоб пом'якшити ситуацію, в той час як Р.Гейтс, президент США Б.Обама, держсекретар Г.Клінтон та голова Об'єднаного комітету начальників штабів Майк Маллен закликали своїх південнокорейських колег до застереження від «непропорційної» відплати, тому що побоювалися, що такі обміни ударами можуть призвести до небезпечної ескалації [Gates 2014: 407].

Провокуюча стратегія технології інструменталізації ядерного потенціалу вимагала здійснення ядерного випробування в 2006 році, але при цьому його військова корисність була сумнівною. Міжнародна кризова група в 2009 році прийшла до висновку, що яка б ядерна зброя не була створена КНДР, вона ще не була передана військовим для проведення ядерних операцій, які були б необхідні для

гарантованого відплати або стратегії ведення війни [International Crisis Group 2009]. Проте ситуація змінилась в останні роки. Північна Корея досягла успіхів у ракетній технології на твердому паливі, яка забезпечує мобільність на бездоріжжі і скорочує час запуску, підвищуючи передстартову надійність [Schilling and Kan 2015]. Аналогічним чином, вона провела близько дюжини випробувань балістичної ракети підводного базування, щоб підтримати розвиток підводного потенціалу, який було б важко виявити противникам, а також який міг би дозволити ракеті під кутом пуску ухилитися від деяких систем протиракетної оборони США, Південної Корей і Японії в регіоні. Північнокорейські ядерні випробування в 2016 та 2017 роках дали більш високі результати, що відповідає проектам термоядерної зброї. З 2013 року КНДР фактично публічно стала заявляти про перехід до стратегії гарантованої відплати у застосуванні технології інструменталізації ядерного потенціалу. Так, у 2013 р. Верховні народні збори (ВНЗ) оприлюднили «Закон про зміцнення позицій держави, що володіє ядерною зброєю». Цей закон по суті кодифікував стратегію Північної Корей щодо здійснення технології інструменталізації ядерного потенціалу. У цьому законі стверджувалось, що ядерна зброя служить меті стримування та відбиття нападу противника проти КНДР та нанесення смертельних ударів у відповідь по оплотах агресії [Law on Consolidating Position of Nuclear Weapons State 2013]. Це формулювання фактично відображає принципи гарантованої стратегії відплати.

Проте вже у своєму новорічному зверненні 2017 року Кім Чен Ин фактично ясно дав зрозуміти, що гарантована стратегія відплати більше не є провідною стратегією здійснення технології інструменталізації ядерного потенціалу КНДР. Він сказав: «Ми будемо продовжувати нарощувати наш потенціал самооборони, стрижнем якого є ядерні сили, та здатність до нанесення попереджувального удару» [Rodong Sinmun 2017]. Північнокорейські ядерні та ракетні розробки також відображають ці амбіції. Ракетні випробування, проведені в 2022 році, демонструють прогрес у вдо-

сконаленні складних систем доставки малої та середньої дальності ядерної зброї. На тлі російської агресії проти України фактичний перехід Північної Кореї до агресивної стратегії у здійсненні технології інструменталізації ядерного потенціалу разом із її союзницькою близькістю до Росії робить її надто небезпечною для миру в регіоні та в світі в цілому.

Висновки.

Отже, інструменталізація ядерного потенціалу є однією із провідних технологій зовнішньої політики Північної Кореї, яка є ефективним багатовимірним засобом використання наявності ядерної зброї для реалізації національних інтересів цієї країни на міжнародній арені. Технологія інструменталізації ядерного потенціалу Північної Кореї має декілька цілей. У цілому, можна виділити три основні цілі технології інструменталізації ядерного потенціалу. Це безпека, дипломатія та політика. Північнокорейські лідери розглядають технологію інструменталізації ядерного потенціалу як центральний засіб досягнення безпекових завдань щодо Південної Кореї. Так, ядерна зброя розглядається як інструмент для примусу супротивників, а не тільки для їх стримування, і навіть здатна допомогти об'єднати півострів силою, якщо це необхідно. Завдяки використанню технології інструменталізації ядерного потенціалу Північна Корея здійснює реалізацію своїх дипломатичних завдань, домагається прямих та гучних переговорів з великими державами. КНДР вже

давно використовує ядерну дипломатію в своїх економічних інтересах. Північна Корея має глибоко вкорінену «дипломатію отримання данини», в якій вона використовує стратегію ядерного вимагання та загроз для отримання грошових, енергетичних та продовольчих трансфертів від інших країн. Здійснення технології інструменталізації ядерного потенціалу пов'язане з реалізацією національних цілей. Розгортання цієї технології включає три компоненти: 1) доктрина, 2) командування та контроль, 3) можливості. Можна виділити чотири альтернативні стратегії розгортання технології інструменталізації ядерного потенціалу, які реалізує Північна Корея. Перша – демонстративна стратегія. Вона спрямована насамперед на досягнення політичних, дипломатичних або економічних національних цілей. Друга стратегія – провокуюча. Вона призначена для використання примари ядерної війни для інтернаціоналізації локальної кризи або істотного підвищення глобальних ставок потенційного конфлікту, щоб «провокувати» дії третіх сторін. Третя стратегія – це стратегія гарантованої відплати. Вона спрямована на стримування висококласних, загрозливих режиму нападів та примусу. Четверта стратегія – стратегія ведення війни. Вона призначена для стримування загрозливих режиму нападів, а також для примусу та навіть поразки збройних сил противника шляхом застосування ядерної зброї першими.

Бібліографічні посилання

- Byman, D., Lind, J. (2010). Pyongyang's Survival Strategy: Tools of Authoritarian Control in North Korea. *International Security*, 1(35), 44-74.
- Caisova, L. (2019). *North Korea's foreign policy: the DPRK's part on the international scene and its audiences*. London; New York: Routledge/Taylor & Francis Group.
- CIA (Central Intelligence Agency). (2002). Untitled report, November. Retrieved March 15, 2022 from <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB87/nk22.pdf>
- Eberstadt, N. (1999). The Most Dangerous Country. *The National Interest*, 57, September 1.
- Fisher, M. (2016). Here's North Korea's official hydrogen bomb statement. It's a doozy. *Vox*. Retrieved March 15, 2022 from <https://www.vox.com/2016/1/6/10722202/north-korea-nuclear-statement-hydrogen>.
- Fukuda, J. (2022). Next Phase of North Korean Missile Tests: A New ICBM and Other Developments, January-April 2022. *International Information Network Analysis*. Retrieved March 15, 2022 from https://www.spf.org/iina/en/articles/fukuda_03.html.
- Gates, R. M. (2014). *Duty: Memoirs of a Secretary at War*, New York: Alfred A. Knopf.
- Gentile, G., et al. (2019). *Four Problems on the Korean Peninsula: North Korea's Expanding Nuclear Capabilities Drive a Complex Set of Problems*, Santa Monica, CA: The RAND Corporation.

- Hudson, J. (2013). Battle of the Maps: North Korea's Actual Missile Capability Vs. North Korea's Threatened Missile Capability, *Foreign Policy*, March 29. Retrieved March 15, 2022 from <https://foreignpolicy.com/2013/03/29/battle-of-the-maps-north-koreas-actual-missile-capability-vs-north-koreas-threatened-missilecapability/>.
- International Crisis Group. (2009). North Korea's Nuclear and Missile Programs, *Asia Report*, 168, June 18.
- KCNA (Korean Central News Agency). (2005). DPRK FM on Its Stand to Suspend Its Participation in Six-party Talks for Indefinite Period, *KCNA*, February 10, 2005.
- KCNA (Korean Central News Agency). (2006). DPRK Foreign Ministry Clarifies Stand on New Measure to Bolster War Deterrent, *KCNA*, February 10, 2006.
- KCNA (Korean Central News Agency). (2013). Report on Plenary Meeting of WPK Central Committee, *KCNA*, March 31, 2013.
- KCNA (Korean Central News Agency). (2014). Spokesman for DPRK FM Slams U.S. Frantic Anti-DPRK Campaign, *KCNA*, October 4, 2014.
- KCNA Watch. (2017). KAPPC Spokesman on DPRK Stand toward UNSC 'Sanctions Resolution,' September 14, 2017, Retrieved from <https://kcnawatch.org/newstream/1505345461-35556086/kappcspokesman-on-dprkstand-toward-uns-sanctions-resolution/>.
- Kim, J. (2016). North Korea Says Missile Test Simulated Attack on South's Airfields, *Reuters*, July 19. Retrieved March 15, 2022 from www.reuters.com/article/usnorthkorea-missiles-idUSKCN0ZZ2WO
- Law on Consolidating Position of Nuclear Weapons State. (2013). Retrieved March 15, 2022 from www.kcna.co.jp/item/2013/201304/news01/20130401-25ee.html
- Mansourov, A. (2014). Kim Jong Un's Nuclear Doctrine and Strategy: What Everyone Needs to Know, *NAPSNet Special Reports*, Nautilus Institute for Science and Sustainability. Retrieved March 15, 2022 from <https://nautilus.org/napsnet/napsnet-special-reports/kim-jong-uns-nuclear-doctrine-and-strategy-what-everyoneneeds-to-know/>
- Missile Defense Project. (2018). Missiles of North Korea, *Missile Threat*, Center for Strategic and International Studies. Retrieved March 15, 2022 from <https://missilethreat.csis.org/country/dprk/>
- Narang, V. (2014). *Nuclear Strategy in the Modern Era: Regional Powers and International Conflict*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Pabian, F. V., Bermudez, J., and Liu, J. (2017). North Korea's Punggye-ri Nuclear Test Site: Satellite Imagery Shows Post-Test Effects and New Activity in Alternate Tunnel Portal Areas, *38North.Com*. Retrieved March 15, 2022 from www.38north.org/2017/09/punggye091217/
- Panda, A. and Narang, V. (2019). The Hanoi Summit Was Doomed from the Start: North Korea Was Never Going to Unilaterally Disarm, *Foreign Affairs*, March 5. Retrieved March 15, 2022 from www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2019-03-05/hanoi-summit-was-doomed-start
- Park, J. S. (2013). Nuclear Ambition and Tension on the Korean Peninsula, *A. Tellis, J. A. Denmark, and T. Tanner (Eds.), Asia in the Second Nuclear Age*, Washington, DC: The National Bureau of Asian Research.
- Pollack, J.D. (2011). *No Exit: North Korea, Nuclear Weapons and International Security*, New York: Routledge.
- Riechmann, D., Kim, H.J., Lucey, C. (2019). US, North Korea Offer Dueling Accounts of Talks Breakdown, *AP News*, March 1. Retrieved March 15, 2022 from www.apnews.com/3152b3e5854849829eaabb23d98403d3
- Rodong Sinmun. (2017). New Year Address, January 1, 2017. Retrieved March 15, 2022 from www.rodong.rep.kp/ko/index.php?strPageID=SF01_02_01&newsID=2017-01-01-0001
- Rodong Sinmun. (2018). New Year Address, January 1, 2018. Retrieved from www.rodong.rep.kp/ko/index.php?strPageID=SF01_02_01&newsID=2018-01-Rodong%20Sinmun%2001-0001
- Sagan, S.D. (2000). The Origins of Military Doctrine and Command and Control Systems, *P. R. Lavoy, S. D. Sagan, and J. J. Wirtz (Eds.), Planning the Unthinkable: How New Powers Will Use Nuclear, Biological, and Chemical Weapons*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 16–46.
- Schilling, J. and Kan, H. (2015). *The Future of North Korean Nuclear Delivery Systems*, Washington, DC: US-Korea Institute at SAIS.
- Smith, H. (2015). *North Korea: Markets and Military Rule*, Cambridge: Cambridge University Press.
- The White House. (2019). Remarks by President Trump and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's

Republic of Korea Before Expanded Bilateral Meeting, February 28. Retrieved *March 15, 2022* from www.whitehouse.gov/briefingsstatements/remarks-president-trump-chairman-kim-jong-un-democratic-peoples-republic-korea-expanded-bilateral-meeting/

Zhang, W. (2018). Neither friend nor big brother: China's role in North Korean foreign policy strategy. *Nature*, 4. Doi: 10.1057/s41599-018-0071-2

Висоцький, О.Ю. (2012). Технологічний підхід та його значення в дослідженні легітимації політичної влади. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*, 62(7), 608-616.

Висоцький, О.Ю. (2016). Технологічний підхід до дослідження міжнародних відносин, в: *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 29-30 квітня 2016 р., м. Дніпропетровськ. Ч.ІІ. Дніпропетровськ*: Роял Принт, 8-13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://goo.su/ZRd> (дата звернення 15.03.2022).

Висоцький, О.Ю. (2017). Легітимаційні технології в міжнародних відносинах. *Грані*, 20(10), 98-104. doi: 10.15421/1717138.

Висоцький, О.Ю. (2018). *Міжнародні відносини в легітимаційно-технологічному вимірі*, в: *Сучасний дискурс міжнародних відносин: колективна монографія*; За заг. ред. І.В.Іщенко. Дніпро: Адверта, 27-52.

References

Byman, D. & Lind, J. (2010). Pyongyang's Survival Strategy: Tools of Authoritarian Control in North Korea. *International Security*, 1(35), 44-74.

Caisova, L. (2019). *North Korea's foreign policy: the DPRK's part on the international scene and its audiences*. London; New York: Routledge/Taylor & Francis Group.

CIA (Central Intelligence Agency). (2002). Untitled report, November. Retrieved *March 15, 2022* from <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB87/nk22.pdf>

Eberstadt, N. (1999). The Most Dangerous Country. *The National Interest*, 57, September 1.

Fisher, M. (2016). Here's North Korea's official hydrogen bomb statement. It's a doozy. *Vox*. Retrieved *March 15, 2022* from <https://www.vox.com/2016/1/6/10722202/north-korea-nuclear-statement-hydrogen>.

Fukuda, J. (2022). Next Phase of North Korean Missile Tests: A New ICBM and Other Developments, January-April 2022. *International Information Network Analysis*. Retrieved *March 15, 2022* from https://www.spf.org/iina/en/articles/fukuda_03.html.

Gates, R.M. (2014). *Duty: Memoirs of a Secretary at War*, New York: Alfred A. Knopf.

Gentile, G., et al. (2019). *Four Problems on the Korean Peninsula: North Korea's Expanding Nuclear Capabilities Drive a Complex Set of Problems*, Santa Monica, CA: The RAND Corporation.

Hudson, J. (2013). Battle of the Maps: North Korea's Actual Missile Capability Vs. North Korea's Threatened Missile Capability, *Foreign Policy*, March 29. Retrieved *March 15, 2022* from <https://foreignpolicy.com/2013/03/29/battle-of-the-maps-north-koreas-actual-missile-capability-vs-north-koreas-threatened-missilecapability/>.

International Crisis Group. (2009). North Korea's Nuclear and Missile Programs, *Asia Report*, 168, June 18.

KCNA (Korean Central News Agency). (2005). DPRK FM on Its Stand to Suspend Its Participation in Six-party Talks for Indefinite Period, *KCNA*, February 10, 2005.

KCNA (Korean Central News Agency). (2006). DPRK Foreign Ministry Clarifies Stand on New Measure to Bolster War Deterrent, *KCNA*, February 10, 2006.

KCNA (Korean Central News Agency). (2013). Report on Plenary Meeting of WPK Central Committee, *KCNA*, March 31, 2013.

KCNA (Korean Central News Agency). (2014). Spokesman for DPRK FM Slams U.S. Frantic Anti-DPRK Campaign, *KCNA*, October 4, 2014.

KCNA Watch. (2017). KAPPC Spokesman on DPRK Stand toward UNSC 'Sanctions Resolution,' September 14, 2017. Retrieved from <https://kcna-watch.org/newstream/1505345461-35556086/kappcspokesman-on-dprkstand-toward-unsanctions-resolution/>.

Kim, J. (2016). North Korea Says Missile Test Simulated Attack on South's Airfields, *Reuters*, July 19. Retrieved *March 15, 2022* from www.reuters.com/article/usnorthkorea-missiles-idUSKCN0ZZ2WO

Law on Consolidating Position of Nuclear Weapons State. (2013). Retrieved *March 15, 2022* from www.kcna.co.jp/item/2013/201304/news01/20130401-25ee.html

- Mansourov, A. (2014). Kim Jong Un's Nuclear Doctrine and Strategy: What Everyone Needs to Know, *NAPSNet Special Reports*, Nautilus Institute for Science and Sustainability. Retrieved March 15, 2022 from <https://nautilus.org/napsnet/napsnet-special-reports/kim-jong-uns-nuclear-doctrine-and-strategy-what-everyoneneeds-to-know/>
- Missile Defense Project. (2018). Missiles of North Korea, *Missile Threat*, Center for Strategic and International Studies. Retrieved March 15, 2022 from <https://missilethreat.csis.org/country/dprk/>
- Narang, V. (2014). *Nuclear Strategy in the Modern Era: Regional Powers and International Conflict*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Pabian, F.V., Bermudez, J. & Liu, J. (2017). North Korea's Punggye-ri Nuclear Test Site: Satellite Imagery Shows Post-Test Effects and New Activity in Alternate Tunnel Portal Areas, *38North.Com*. Retrieved March 15, 2022 from www.38north.org/2017/09/punggye091217/
- Panda, A. and Narang, V. (2019). The Hanoi Summit Was Doomed from the Start: North Korea Was Never Going to Unilaterally Disarm, *Foreign Affairs*, March 5. Retrieved March 15, 2022 from www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2019-03-05/hanoi-summit-was-doomed-start
- Park, J. S. (2013). Nuclear Ambition and Tension on the Korean Peninsula, *A. Tellis, J. A. Denmark, and T. Tanner (Eds.), Asia in the Second Nuclear Age*, Washington, DC: The National Bureau of Asian Research.
- Pollack, J.D. (2011). *No Exit: North Korea, Nuclear Weapons and International Security*, New York: Routledge.
- Riechmann, D., Kim, H.J., Lucey, C. (2019). US, North Korea Offer Dueling Accounts of Talks Breakdown, *AP News*, March 1. Retrieved March 15, 2022 from www.apnews.com/3152b3e5854849829eaabb23d98403d3
- Rodong Sinmun. (2017). New Year Address, January 1, 2017. Retrieved March 15, 2022 from www.rodong.rep.kp/ko/index.php?strPageID=SF01_02_01&newsID=2017-01-01-0001
- Rodong Sinmun. (2018). New Year Address, January 1, 2018. Retrieved from www.rodong.rep.kp/ko/index.php?strPageID=SF01_02_01&newsID=2018-01-Rodong%20Sinmun%2001-0001
- Sagan, S.D. (2000). The Origins of Military Doctrine and Command and Control Systems, *P. R. Lavoy, S. D. Sagan, and J. J. Wirtz (Eds.), Planning the Unthinkable: How New Powers Will Use Nuclear, Biological, and Chemical Weapons*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 16-46.
- Schilling, J. and Kan, H. (2015). *The Future of North Korean Nuclear Delivery Systems*, Washington, DC: US-Korea Institute at SAIS.
- Smith, H. (2015). *North Korea: Markets and Military Rule*, Cambridge: Cambridge University Press.
- The White House. (2019). Remarks by President Trump and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's Republic of Korea Before Expanded Bilateral Meeting, February 28. Retrieved March 15, 2022 from www.whitehouse.gov/briefingsstatements/remarks-president-trump-chairman-kim-jong-un-democratic-peoples-republic-korea-expanded-bilateral-meeting/.
- Vysotskyi, O.Y. (2017). Lehitymatsiyni tekhnolohiyi v mizhnarodnykh vidnosynakh [Technologies of legitimation in international relations]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 20 (10), 98-104. doi: 10.15421/1717138 (in Ukrainian)
- Vysotskyi, O.Y. (2012). Tekhnolohichniy pidkhid ta yoho znachennia v doslidzhenni lehitymatsii politychnoi vlady [Technological approach and its significance in the study of legitimation of political power]. *Hileia: naukovyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats*, 62(7), 608-616. (in Ukrainian)
- Vysotskyi, O.Y. (2016). Tekhnolohichniy pidkhid do doslidzhennia mizhnarodnykh vidnosyn [Technological approach to the study of international relations], in: *Ukraina v humanitarnykh i sotsialno-ekonomichnykh vymirakh. Materialy vseukrainskoi naukovoï konferentsii. 29-30 kvitnia 2016 r., m. Dnipropetrovsk, II. Dnipropetrovsk: Roial Prynt*, 8-13. Retrieved March 15, 2022 from <https://goo.su/ZRd> (in Ukrainian)
- Vysotskyi, O.Y. (2018). Mizhnarodni vidnosyny v lehitymatsiino-tekhnolohichnomu vymiri [International relations through the legitimation and technological dimension], in: *Suchasnyi dyskurs mizhnarodnykh vidnosyn: kolektyvna monohrafiia; Za zah. red. I.V.Ishchenka*. Dnipro: Adverta, 27-52. (in Ukrainian)
- Zhang, W. (2018). Neither friend nor big brother: China's role in North Korean foreign policy strategy. *Nature*, 4. Doi: 10.1057/s41599-018-0071-2